

EKP pangandusjärelevalve: 2019. aasta riskihinnang

1 Sissejuhatus

Pangandusjärelevalve tõhusaks teostamiseks on väga tähtis tuvastada ja hinnata järelevalve alla kuuluvaid üksusi ohustavaid riske. Riskianalüüs on ka osa korrapärasest strateegilise kavandamise protsessist, mille käigus määratakse kindlaks [järelevalveprioriteedid](#).

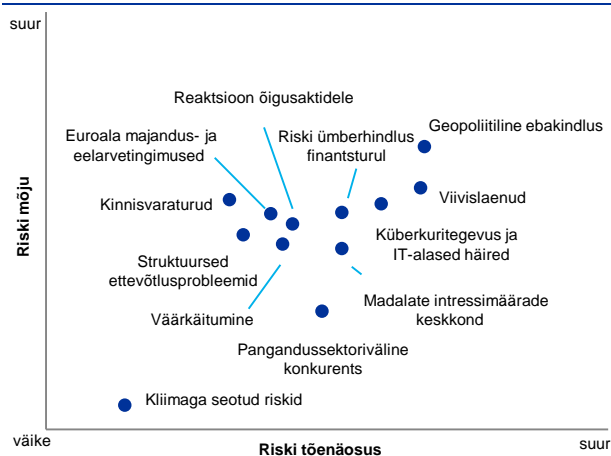
EKP pangandusjärelevalve tuvastab ja hindab riske igal aastal tihedas koostöös riiklike pädevate asutustega. Analüüsis toetutakse erinevatele andmetele, mida saadakse muu hulgas ühistelt järelevalverühmadelt ning mikro- ja makrotasandi usaldatavusjärelevalve horisontaalsetelt funktsioonidelt. Lisaks kasutatakse pankade ja muude asjaomaste ametiasutustega peetavate arutelude käigus saadud teavet.

2 Ühtse järelevalvemehhanismi 2019. aasta riskikaart

Riskihinnangu peamised tulemused on esitatud ühtse järelevalvemehhanismi riskikaardil (vt joonis 1). Kaardil kujutatakse kahe- kuni kolmeaastase ajavahemiku jooksul euroala pangandussüsteemi mõjutavaid peamisi riskitegureid, nende esinemise tõenäosust ja võimalikku mõju. Riskitegureid ei tohiks vaadelda eraldi, kuna ühed võivad põhjustada või tugevdada teisi. Ühtse järelevalvemehhanismi riskikaart annab euroalast koondpildi, tuues välja vaid peamised riskitegurid. Sellel ei esitata kõiki riske, mis võivad ohustada järelevalve alla kuuluvaid üksusi.

Joonis 1

Ühtse järelevalvemehhanismi 2019. aasta riskikaart

Allikad: EKP ja riiklikud pädevad asutused.

Euroala pangandussüsteemi mõjutavad peamiselt kolm riskitegurit: geopoliitiline ebakindlus, viivislaenude osakaal ja võimalike uute viivislaenude tekkimine ning küberkuritegevus ja IT-alased häired. Lisaks ohustavad pangandussüsteemi riskide ümberhindamine finantsturgudel, madalate intressimäärade keskkond ja pankade reaktsioon õigusaktidele.

Euroala majandus- ja eelarvetingimustest tulenevad riskid on eelmise aastaga võrreldes märkimisväärselt vähenenud, seda peamiselt soodsa tsüklilise hoogustumise tõttu. Samal ajal on aga süvenenud geopoliitilise ebakindluse ja finantsturgudel toimuva riskide ümberhindamisega kaasnevad ohud. Digitaal tehnoloogia areng on suurendanud riske, mis on seotud pankade vananenud IT-süsteemide ja küberrünnakutega.

3 Peamised riskitegurid

Geopoliitiline ebakindlus kujutab endast üha suuremat ohtu üleilmsetele finantsturgudele ja euroala majanduskasvu väljavaatele. Viimasel ajal on poliitiline ebakindlus mõnes euroala riigis süvenenud. Brexitiga seoses ei ole veel kindlaks määratud üleminekuperioodi ja väljaastumislepingu lõplikke tingimusi. Pangad ja järelevalveasutused peavad jätkama oma ettevalmistusi ja hädaolukorrekavade koostamist, võttes arvesse kõiki võimalikke stsenaariume. Brexitiga kaasnevad mitmesugused riskid, nagu talitluspidevuse ja üleminekuriskid, lepingute jätkuvuse risk, riikide õigusaktides esinevatest erinevustest tulenev õigusliku arbitraaži risk ja makromajanduslike tagajärgede oht. Ehkki on vähe tõenäoline, et finantsteenuste kättesaadavuses esineks euroalal märkimisväärsed häireid, võib finantsteenuste sektori potentsiaalne killustatus siiski pärssida selle sektori tõhusust. Peale selle on süvenenud suureneva kaubandusproteksionismiga seotud kartused. Seni kehtestatud tariifide otsene makromajanduslik mõju euroalale peaks küll jääma suhteliselt piiratuks, kuid mis tahes kaubandusvaidluste eskaleerumine kujutab endast märkimisväärset riski. Ebasoodsad arengusuunad mõnes suures areneva majandusega riigis võivad avaldada negatiivset mõju euroala makromajanduskeskkonnale või finantsturgudele. Lisaprobleeme tekitab üleilmse õigusliku killustatuse oht.

Vaatamata varade kvaliteedi märgatavale paranemisele viimastel aastatel valmistab paljudele euroala krediitiasutustele endiselt muret **viivislaenude suur osakaal**. Viivislaene käsitlevates suunistes nähti ette, et suure viivislaenude osakaaluga pangad peavad koostama strateegiad selle probleemiga tegelemiseks. Senine töö on toonud märkimisväärset edu – kui 2014. aastal oli viivislaenude osakaal olulistes krediitiasutustes 8%, siis 2017. aasta neljandaks kvartaliks oli see alanenud 4,9%-le. Viivislaenude praegune koondtase on rahvusvaheliste standarditega võrreldes siiski veel liiga kõrge ja seepärast tuleb võtta täiendavaid meetmeid viivislaenude probleemiga toimetulekuks euroalal. Viivislaenude suur osakaal piirab pankade bilansse, kasumlikkust ja kapitali.¹ Seega on Euroopa pangandusjärelevalve

¹ Viivislaenude negatiivse mõju kohta pankade laenutegevusele vt [suunised pankadele viivislaenude kohta, EKP, märts 2017](#).

peamisteks prioriteetideks muu hulgas endiselt tegeleda varasemast ajast pärinevate viivislaenudega ja jälgida pankade edusamme viivislaenude osakaalu vähendamisel.

Ühtlasi võivad jätkuvad tulususepüüdlused **suurendada uute viivislaenude tekkimise võimalust**. Euroala pankade esitatud andmed näitavad ettevõtetele antavate laenude ja kodumajapidamiste eluasemelaenude tingimuste leevenemist 2018. aasta esimeses kvartalis.² Lisaks näib, et laenuandjad on hakanud tegutsema riskantsemates sektorites. Üleilmse finantskriisi ajal täheldatud järsu languse järel hoogustus finantsvõimendusega laenude andmine euroalal märkimisväärselt, sealjuures moodustasid leebemate lepingutingimustega laenud kaks kolmandikku laenude kogumahust. Mõnes euroala pangas on kiiresti kasvanud kodumajapidamistele antud tagamata laenude osakaal.

Pankadele valmistavad järjest enam probleeme **küberkuritegevus ja IT-häired**, mis näitab vajadust investeerida IT-süsteemidesse. Pangad on üha suurema surve all uuendada oma peamisi IT-infrastruktuure, et ühtlustada struktuuri, vähendada kulusid, suurendada kvaliteeti klientide jaoks ja muutuda tõhusamaks ning suuta konkureerida *fintech-/bigtech*-ettevõtetega. Lisaks tuleb pankadel tegeleda üha arvukamate küberohtudega. Küberintsidendid võivad kaasa tuua finantskahjusid, kaudseid tagajärgi või avaldada isegi süsteemset mõju, ehkki seni ei ole olulised krediidasutused suurematest juhtumitest teada andnud. Mõnel juhul on enne rünnaku avastamist olnud teatud aja vältel häiritud pankade sisesüsteemid. Sellises olukorras võivad pahatahtlikud isikud tekitada märkimisväärset kahju.

Järsu ja märkimisväärse **ümberhindamise oht finantsturgudel** on viimase aasta jooksul suurenenud. Üleilmsed tulususeotsingud on jätkunud. Neid on toetanud soodsad üleilmsed majandustingimused ja positiivne väljavaade ning küllaldane likviidsus. See on veelgi tõstnud varade väärtust, mis on teatud turusegmentides (eelkõige Ameerika Ühendriikide aktsiaturul) juba väga kõrge. Samal ajal on riskipreemiad jäänud tagasihoidlikuks. 2018. aasta veebruaris suurenenud USA aktsiahindade volatiilsusega kaasnenud ebastabiilsus finantsturgudel näitas turgudel valitsevate meeleolude tundlikkust, aga ka suutlikkust kiiresti kohanduda. See avaldus ka 2018. aasta mais poliitilisest survest tingitud pingetes Itaalia riigivõlakirjaturul, mis kandusid üle riigivõlakirjade tulususele ja pankade aktsiahindadele mõnes euroala riigis. Suuremad geopoliitilised riskid võivad potentsiaalse ümberhindamise ohtu süvendada. Pankadele avalduks mõju peamiselt õiglasel väärtuses kajastatavate instrumentide, tagatisnõuete ning kapitali või likviidsuse kaasamise kulude kaudu. Ümberhindamisega võib kaasneda ka negatiivne (teisene) mõju euroala makromajandus- ja eelarveolukorrale. Kui ulatusliku ümberhindamisega langevad kokku veel muud olulised sündmused, võib see äärmuslikul juhul ohustada **kesksete vastaspoolte maksevõimet**, kujutades seega süsteemset riski.³

² Vt [euroala pankade laenutegevuse uuring](#).

³ Ühtse järelevalvemehhanismi 2019. aasta riskikaardil on kesksete vastaspoolte maksevõime riskitegur ühendatud ümberhindamise riskiga finantsturgudel.

Juba mitu aastat **madalal püsiv intressimäärade tase** on avaldanud survet pankade intressimarginaalidele ja muutnud klientide käitumist, mõjutades pankade bilansside struktuuri.⁴ Ehkki kokkuvõttes oli euroala pankade netointressitulu eelmisel aastal suhteliselt stabiilne, alanes teatud ärimudeliga pankade netointressitulu märkimisväärselt. 2019. ja 2020. aastal peaks netointressitulu kasvava mahu ja paranevate marginaalide toel suurenema. Paljud olulised krediidasutused eeldavad siiski, et kasum jääb lähema paari aasta jooksul madalale tasemele.

Kuna enamik kriisijärgseid finantssektori **regulatiivseid algatusi** on praegu lõpetamisel, on regulatiivsete reformide elluviimine mõnevõrra aeglustunud. Mõned õigusaktid tuleb ELi õiguses siiski veel rakendada. Regulatiivne ebakindlus on küll vähenenud, kuid pangad peavad uues keskkonnas toimimiseks oma ärimudeleid siiski täiendavalt kohandama. Rangem reguleerimine aitab kaitsta pangandussüsteemi vastupidavust ja stabiilsust keskmise ja pika aja jooksul. Lühiajaliselt võib see aga piirata pankade kasumlikkust ja ohustada pangandussektorit, näiteks juhul, kui pangad ei suuda õigeaegselt kohanduda või lükkavad edasi strateegilisi otsuseid või investeringuid.

Euroala **majanduskasvu väljavaade** paranes märkimisväärselt, mis vähendas pangandussektorit ohustavaid riske. Kuigi majanduse elavnemine peaks keskmise aja jooksul jätkuma, valmistab üha enam muret kogutoodangu aeglane potentsiaalne kasv, sest tööjõupakkumise puudujääk ja tootmispiirangud võivad pärssida praegust tõusu. Seetõttu tuleb kiirendada struktuurireformide elluviimist euroala riikides. Euroala **avaliku sektori võla jätkusuutlikkus** on valdavalt SKP kasvu tõttu keskmises arvestuses paranenud. Praegusest tsüklilisest elavnemisest hoolimata on varude tasakaalustamatus mitmes riigis endiselt suur, mis muudab nad haavatavaks riigivõlaga seotud riski võimaliku ümberhindamise suhtes.

Euroala pankade põhitegevus on jätkuvalt **eluasemelaenude** andmine, moodustades 2017. aastal ligikaudu 40% euroala SKPst. Eluasemelaenude areng euroalal oli möödunud aastaga võrreldes stabiilne, järgides mõnevõrra positiivset suundumust. Mõned euroala pangad on teatud haavatavuse tõttu siiski avatud riskidele. Paljudes euroala riikides on laenuvõtjad viimasel ajal hakanud eelistama lühemaks perioodiks fikseeritud intressimäära. See nihutab intressiriski laenuvõtjatele ja suurendab pankade krediidiriski, kui laenuvõtjad peavad tasuma suuremaid intressimakseid. Ühtlasi tekitab laenuvõtjate suur või kasvav võlakoormus kahtlusi nende tagasimaksevõimes, kui tsükel pöörduv. Laenusumma ja tagatisvara väärtuse suhtarvud on endiselt kõrged, tuues maksejõuetuse korral kaasa potentsiaalselt suured kahjumid. Laenuitingimuste mõningane leevendamine uute laenude puhul seoses kahe suhtarvuga (laenusumma ja tagatisvara väärtuse suhtarv ning laenu- ja intressimaksete ja laenusaaaja sissetuleku suhtarv) võis suurendada krediidiriski.

⁴ Pankade jaoks kujundavad intressimäära kõikumisest tulenevat riskipositsiooni muu hulgas üleminek tähtajalistelt hoiustelt nõudmiseni hoiustele, eluasemelaenude ennetähtaegsed tagasimaksed ja asjaolu, et koduostjad eelistavad muutuva intressimäära asemel fikseeritud intressimäära.

Ühtsesse järelevalvemehhanismi kuuluvad pangad on avatud veel mitmele riskile, mida järelevalveasutused kontrollivad:

- **Väärkäitumise risk:** ehkki tegutsemisriskiga seotud kahjud on hakanud vähenema, oli tegutsemisriski juhtumeid 2017. aastal rohkem. Rangemad andmekaitseenõuded ja jätkuvad tulususepüüdlused võivad tegutsemisriski juhtumite arvu veelgi suurendada.
- **Struktuursed ettevõtlusprobleemid** on seotud ühtsesse järelevalvemehhanismi kuuluvate pankade tegevuskeskkonna struktuuriliste nõrkustega ja pankade kulustruktuuride jäikusega, mis pärsib tõhusust. Euroala pangandussüsteem ei ole ikka veel täielikult lõimunud. See võib pärssida piiriülest konsolideerimist või kapitali ja likviidsuse optimaalset jaotamist ning takistada mastaabisäästust tulenevate eeliste täielikku kasutamist, mis loob ebavõrdsed tingimused nii ELis kui ka rahvusvahelisel tasandil.
- **Pangandussektoriväline konkurents** suureneb, kuna *fintech*-ettevõtted, kindlustusandjad ja muud ettevõtted sisenevad laenude turule. Laenumarginaalidele avalduv mõju näib aga seni olevat tagasihoidlik ja peaks jääma mõõdukaks kogu riskihinnanguperioodi vältel. Lisaks valmistab muret suurem konkurents, mida pakuvad *bigtech*-ettevõtted (suured tehnoloogiaettevõtted, kellel on juurdepääs ulatuslikele kliendiandmetele ja suutlikkus siseneda finantsteenuste sektorisse).
- **Kliimaga seotud riskid** ei ohusta euroala finantsstabiilsust lühikese aja jooksul. Sellegipoolest võivad sagedasemad ja äärmuslikud ilmaolud või käimasolev üleminek süsinikuvaesele majandusele avaldada pankadele kaudset, kuid siiski märkimisväärset mõju. Ilmastikutingimused võivad tekitada kahjusid sektorites, millele pangad on avatud (nt põllumajandus), või hävitada pankade tagatisvara. Ühtlasi võib süsinikuvaesele majandusele üleminek mõjutada teatud majandussektoreid (nt fossiilkütuse tootjad, energiamahukad sektorid, kommunaalettevõtted, transpordi- ja ehitusettevõtted). Seega peavad pangad võtma asjakohaseid meetmeid nende sektoritega seotud riskide haldamiseks.

© Euroopa Keskpang, 2018

Postiaadress 60640 Frankfurt am Main, Germany
Telefon +49 69 13440
Veebileht www.bankingsupervision.europa.eu

Kõik õigused on kaitstud. Taasesitus õppe- ja mitteärilistel eesmärkidel on lubatud, kui viidatakse algallikale.

Terminite kohta saab täpsemat teavet ühtse järelevalvemehhanismi [seletavast sõnastikust](#).